

ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ

УДК 330.322:339.5

ВОЙНАРЕНКО М. П.

Хмельницький національний університет

ІНВЕСТИВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО МАШИНОБУДУВАННЯ В ІМПЕРАТИВАХ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ

Досліджено особливості, галузеву структуру і тенденції розвитку агропромислового комплексу України. Обґрунтовано необхідність активізації інвестиційних процесів в сільськогосподарському машинобудуванні, запровадження інноваційних технологій та процесів у сільськогосподарське виробництво для побудови індустріальної моделі аграрного виробництва.

Ключові слова: інвестиції, сільськогосподарське машинобудування, агропромисловий комплекс, сільськогосподарське виробництво, індустріальна модель аграрного виробництва.

VOYNARENKO M. P.

Khmelnitsky National University

THE AGRICULTURAL MECHANICAL ENGINEERING INVESTMENT IN THE IMPERATIVES OF THE DOMESTIC ECONOMY DEVELOPMENT

The features and trends of agroindustrial complex development in Ukraine have been investigated. The necessity of introduction of innovative technologies and processes in agricultural production to build an industrial model of agricultural production has been justified. Crucial for the further development of agricultural engineering in system of formation of the logistics of agricultural production has been defined. The intensification of investment processes in the agricultural machinery for qualitative changes in the strategy of functioning and the achievement of agricultural production the level of development of countries and the EU has been justified.

Key words: investments, agricultural engineering, agribusiness, agricultural production, industrial model of agricultural production.

Актуальність теми. Розвиток національної економіки потребує негайного пошуку шляхів запровадження новітніх технологій та процесів в усі галузі народного господарства країни, що супроводжується реалізацією складних проектів і великими обсягами капіталовкладень. Ефективність вирішення поставлених завдань залежить від активізації інвестування як на макро-, так і на мікрорівні, в також від інвестиційної привабливості агропромислового комплексу.

Сприятливий інвестиційний клімат формується під впливом політики держави в сфері стимулювання інвестиційних механізмів, поетапного реформування та індустріалізації найбільш важливих галузей промисловості. Зауважимо, що Україна володіє достатнім науково-технічним, кадровим потенціалом та природними ресурсами для забезпечення швидких темпів соціально-економічного зростання та самостійного вирішення проблем економічного природовикористання, екологічності виробництва і підвищення продовольчої безпеки держави. Потребує лише відповідної перебудови організаційно-економічний механізм управління інвестиційною діяльністю як окремих галузей, так і промислових підприємств. За таких умов особливої актуальності набуває запровадження сучасних тенденцій розвитку інвестиційної діяльності в сферу машинобудування, особливо в сферу сільськогосподарського машинобудування. Із врахуванням соціальних, екологічних та особливо економічних аспектів розвитку агропромислового комплексу відновлення традиційної індустріальної моделі аграрного виробництва, орієнтованої на інновації і зростання є потужним інструментом зміцнення позицій України в світовому економічному просторі, оскільки земельні ресурси протягом всіх історичних епох розвитку цивілізації були і залишаються самим цінним багатством кожної країни.

Метою статті є оцінка можливостей, тенденцій і перспектив розвитку сільськогосподарського машинобудування та визначення шляхів використання інструментів інвестування для реалізації індустріальної моделі розвитку вітчизняного аграрного виробництва.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на високий світовий рівень досягнень науково-технічного прогресу, кожна країна має пройти поетапно свій шлях розвитку, із врахуванням історичних передумов, національних інтересів та досвіду світової практики.

За природно-ресурсними характеристиками Україна традиційно належить до аграрних країн і за оцінкою виробничого потенціалу агропромислового комплексу посідає провідне місце в світі. На територію України припадає приблизно 25% чорноземів світу, а площа сільськогосподарських угідь складає 43 млн га (72% від загальної площі країни) [4]. Протягом останніх років агропромисловий комплекс України забезпечує 12–14% загального обсягу ВВП, третину експортної валютної виручки. Географічна структура експорту сільськогосподарської продукції відображає диверсифікацію зовнішніх ринків та їх переорієнтацію до країн Азії (частка експорту складає майже 47%, обсяг експорту – 5,5 млрд дол. США), збереження

основних позицій у торгівлі з країнами ЄС (частка 26,4%, обсяг – 3,1 млрд дол. США) та африканськими країнами, розширення обсягів реалізації продукції сільськогосподарського виробництва до США [1].

Агропромисловий комплекс України включає в себе сільськогосподарське виробництво, його матеріально-технічне забезпечення та переробку сільськогосподарської сировини, а також зберігання та реалізацію сільськогосподарської продукції (рис. 1).

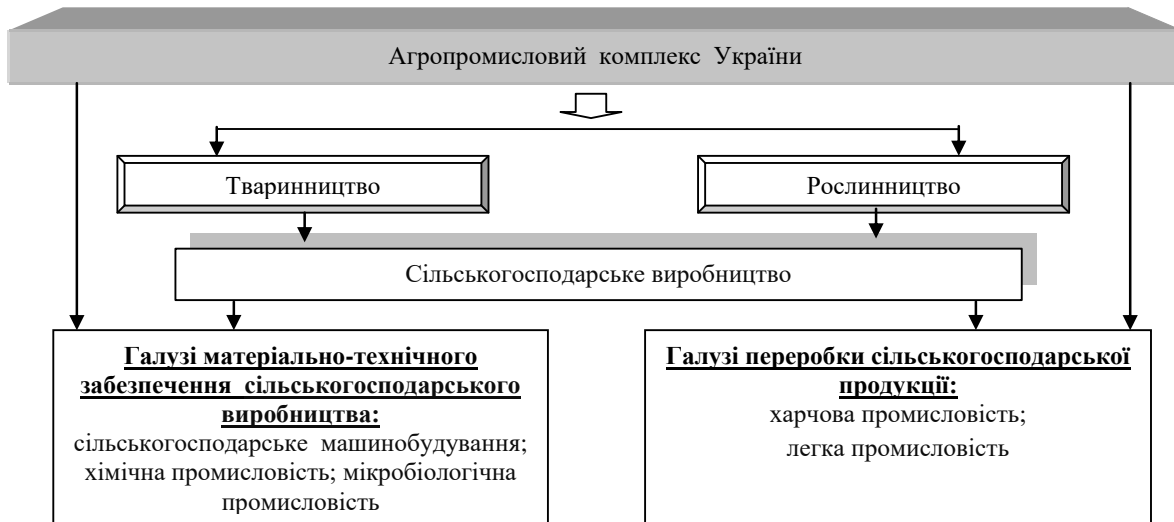

Рис. 1. Основні галузі агропромислового комплексу

Проте, природний ресурсний потенціал сільськогосподарського виробництва, національні земельні багатства використовуються вкрай неефективно, в першу чергу, через технологічну відсталість та низьку інвестиційну привабливість даного сектору економіки. Сучасні тенденції світової економіки пов'язані зі швидкими темпами науково-технічного прогресу та глобалізацією виробничих процесів, а тому вимагають відповідних змін в агропромисловому виробництві та його кооперативних міжгалузевих взаємозв'язках, що можливо лише за умов комплексної модернізації та інноваційного розвитку всіх секторів агропромислового виробництва, і в першу чергу, на основі запровадження технологій нового покоління в галузь сільськогосподарського машинобудування.

Отже, сільськогосподарське машинобудування виступає основою формування матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва. Важливим напрямом інтенсивної перебудови вітчизняного сільськогосподарського виробництва є розвиток підприємств машинобудівного комплексу, зокрема, активізація інноваційної та інвестиційної діяльності [3; 11], що на сьогоднішній день відбувається повільними темпами. Підтвердженням цього є динаміка зміни показників рентабельності галузі машинобудування у порівнянні з промисловістю України за 2005–2015 рр. (рис. 2). Протягом останніх років як вся промисловість України, так і галузь машинобудування мали невисокий рівень рентабельності, а на кінець 2015 року стали просто збитковими – мінус 7,7 % та мінус 8 % відповідно. Такі результати не можуть сприяти активізації інвестиційних процесів машинобудівної галузі, хоча для виходу машинобудівних підприємств із кризи здійснення інвестиційної діяльності є дуже важливою і необхідною умовою, оскільки вона забезпечує оновлення виробництва та підвищення продуктивності праці і прибутковості підприємств.

Політичні події останніх років (анексія Криму, антитерористичні дії на сході України) негативно вплинули на макроекономічну стабільність країни, що також призвело до зменшення обсягів іноземних інвестицій в економіку країни починаючи із 2014 року, хоча в першій половині 2016 року ситуація дещо покращується. Так, у січні-червні 2016 року в економіку України іноземними інвесторами вкладено 2859,1 млн дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу), у січні-червні 2015 року – 1042,4 млн дол. США. Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій за весь час інвестування станом на 31 грудня 2015 року становив 51 млрд 195,6 млн дол., з них – 43 млрд 371,4 млн дол. акціонерного капіталу [8].

Отже, перші кроки щодо активізації інвестиційної діяльності сільськогосподарського машинобудування на державному рівні [2] необхідно здійснювати в напрямі заохочення іноземних інвестицій для реалізації проектів із впровадження новітніх технологій. З цією метою Верховною Радою України 24.11.2015 року прийнято закон України № 817–VIII «Про внесення змін до деяких законів України щодо усунення регуляторних бар'єрів для розвитку державно-приватного партнерства та стимулювання інвестицій в Україні», основні положення якого спрямовано на створення ефективних механізмів для співробітництва між державою і територіальними громадами, державними та приватними партнерами в рамках державно-приватного партнерства. Також запроваджено міжнародний досвід підготовки проектів державно-приватного партнерства в частині обґрунтування способів справедливого розподілу ризиків між державним та приватним партнерами, що закріплено в постанові Кабінету Міністрів України від 16.09.2015

№ 713 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2011 р. № 232». Ці та ряд інших заходів призвели до збільшення загального обсягу капітальних інвестицій, освоєних у агропродовольчих секторах економіки за перше півріччя 2016 року, їх темп приросту становив 58,6%. У першому півріччі 2016 року загальний обсяг капіталовкладень в аграрні сектори економіки становив 24,1 млрд грн., що на 8,9 млрд грн перевищує показник відповідного періоду минулого року. Лише у харчовій промисловості всі капіталовкладення були здійснені за рахунок внутрішніх джерел фінансування, а обсяг іноземних інвестицій зменшився [6].

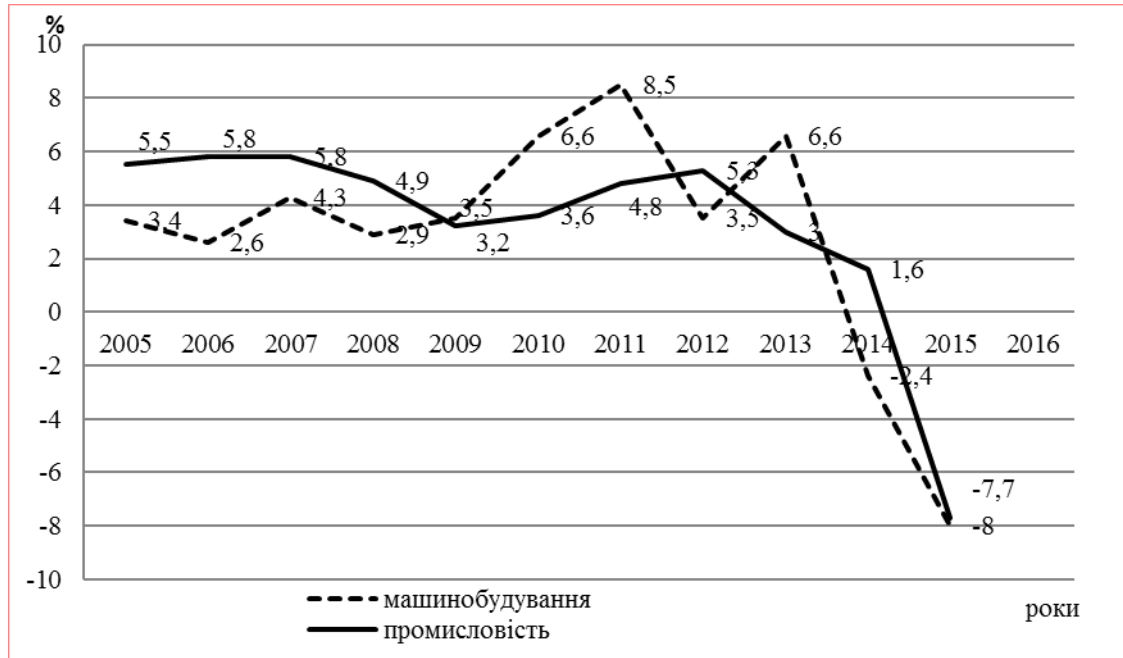

Рис. 2. Динаміка рентабельності промисловості та машинобудування України у 2005–2015 рр. (джерело: побудовано автором за [2])

Активізувалась співпраця вітчизняних виробників із підприємствами багатьох країн світу. Так, наприклад, Іран має наміри вкладати кошти у будівництво елеваторних комплексів та перевалочного комплексу на півдні України. Загалом іранський бізнес зацікавлений у веденні екстериторіального сільського господарства, яке передбачає оренду Іраном сільськогосподарських угідь для вирощування пшениці, кукурудзи, ячменю та інших продуктів на території України, оскільки ринок країн Перської затоки має високий попит на продукти сільського господарства [7].

Протягом останніх років в Україні спостерігався активний розвиток дилерських мереж багатьох світових виробників сільськогосподарської техніки, таких як John Deere, CLAAS, AGCO тощо. Україна до 2016 року імпортувала 3139 комбайнів на суму 7,3 млрд грн, що у 2,5 рази більше у порівнянні з 2015 роком. Тракторів в Україну було завезено на \$ 413 млн. При цьому 92% імпортованих поставок припадає на топ 5 країн: Німеччину – 35%, Польщу – 21%, США – 17%, Бельгію – 11% та Білорусь – 8%. Експорт вітчизняної продукції сільськогосподарського зернозбиральних комбайнів в 2016 році становив 30 одиниць техніки на загальну суму 86 млн грн [5; 9].

Для стимулювання вітчизняної галузі сільськогосподарського машинобудування суб'єкти сільськогосподарського виробництва, за рішенням уряду, починаючи з 2017 року, будуть отримувати через банки часткову компенсацію вартості сільськогосподарської техніки в розмірі 15% її вартості за умови, що рівень локалізації виробництва цієї техніки в Україні перевищуватиме 35%, а в 2018 році очікується підвищення рівня локалізації до 45%, в 2019 році – до 55% і в 2020 році – до 60% [4].

До позитивних напрямів розвитку сільськогосподарського машинобудування в Україні також слід віднести початок виробництва ліцензійної української версії комбайнів Sampo Rosenlew із фінською компанією, яка понад 60 років займається виробництвом зернозбиральних комбайнів. Виробництво розпочато на Херсонському машинному заводі, планується щомісячно збирати до 10 комбайнів [9]. У 2017–2020 рр. планується, що Україна і Білорусь будуть спільно виробляти тролейбуси, розширять модельний ряд ліфтів спільного виробництва, а також розпочнуть виробництво сільськогосподарської техніки спільно з холдингом «Гомельмаш» [10].

Поряд із позитивними напрямами державної підтримки сільськогосподарського виробництва, негативним моментом є те, що уряд, всупереч коаліційній угоді, вносить до парламенту рішення відповідно до вимог МВФ щодо поступового скасування значимої за обсягами державної підтримки аргосектора –

спеціального режиму оподаткування ПДВ, який передбачав збереження у сільгоспвиробників обсягів нарахованого ПДВ для використання його на власні виробничі цілі. Отже, структурно вітчизняна державна підтримка сільськогосподарства характеризувалась невеликими обсягами прямої державної підтримки (пряма бюджетна підтримка галузі тваринництва, але її обсяг незначний – 50 млн грн в рік) та значимими за обсягами преференціями зі сплати ПДВ. Однак, у 2016 році було запроваджено перехідні умови у застосуванні сільгоспвиробниками спеціального режиму по сплаті ПДВ, а саме: збереження в їх розпорядженні 15% – за операціями із зерновими і технічними культурами, 80% – за операціями з продукцією тваринництва, 50% – за іншими сільськогосподарськими операціями та прийнято рішення про відміну і цієї перехідної норми з 1 січня 2017 року [4; 9].

Таким чином, всі інвестиційні процеси сільськогосподарського машинобудування, їх державну підтримку необхідно спрямувати на запровадження інноваційних технологій для побудови індустріальної моделі аграрного виробництва, яка б дозволила підприємствам активно формувати попит на сільськогосподарську продукцію високої якості на внутрішніх і зовнішніх ринках, забезпечувати екологічне сільськогосподарське виробництво та стабільний розвиток агропромислового комплексу. Аграрна політика держави повинна спрямовуватись на підвищення рентабельності і прибутковості сільськогосподарського машинобудування та агропромислового комплексу загалом, що дозволить нарощувати обсяги виробництва сільськогосподарської продукції та зростання ВВП. Державне фінансування з державного чи місцевих бюджетів доцільно здійснювати у формі державної підтримки великих високоефективних інвестиційних проєктів, пов'язаних із запровадженням новітніх технологій на підприємствах АПК.

Висновки. Інвестиційна діяльність виступає основою матеріального і технологічного запровадження сучасних досягнень науки і техніки в галузь сільськогосподарського машинобудування, а також важливою формою реалізації інвестиційних інтересів. Тенденції розвитку вітчизняної машинобудівної галузі свідчать про обмеженість інвестиційних ресурсів переважної більшості машинобудівних підприємств, що створює цілий ряд перешкод для прискореного розвитку науково-технічного прогресу країни та його запровадження в агропромислове виробництво. Зростання світових економічних викликів потребує створення конкурентоспроможного машинобудівного комплексу, що забезпечуватиме основні сектори сільськогосподарського виробництва високотехнологічною продукцією. Багатий ресурсно-сировинний потенціал, велика частка сучасних сільськогосподарських підприємств різних форм власності та видів діяльності в різних галузях економіки країни, зростання спектру фінансово-банківських, страхових, інформаційно-консультаційних послуг, розвинута транспортна інфраструктура, наявність кваліфікованого персоналу створюють необхідні умови для вкладення інвестицій в усі галузі сільськогосподарського виробництва України.

Література

1. Агропромисловий комплекс України забезпечує 14% загального обсягу ВВП [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://udf.gov.ua/uk/node/359>.
2. Войнаренко М.П. Державне регулювання інвестиційної діяльності / М.П. Войнаренко, Л.Б. Бушовська // Вісник ХНУ. – 2006. – № 5. – С. 22–26.
3. Войнаренко М.П. Управління інвестиційною діяльністю промислових підприємств : монографія / М.П. Войнаренко, І.Ю. Єпіфанова. – Вінниця : ВНТУ, 2011. – 188 с.
4. Данилишин Б. Нова державна підтримка агропромислового комплексу – шлях в нікуди [Електронний ресурс] / Б. Данилишин. – Режим доступу : <https://books.google.com.ua/books?id=jdv>.
5. Імпорт сільгосптехніки збільшився в 2,3 рази [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://agravery.com/uk/posts/show/import-silgospptehniki-zbilsivsya-v-23-razi>.
6. Інвестиції в агропромисловий комплекс України побили рекорд [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dapr.ck.ua/?page=post&id=816>.
7. Гран має наміри вкласти кошти у будівництво елеваторних комплексів та перевалочного комплексу на півдні України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uapress.info/uk/news/show/88085>.
8. Статистична інформація [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
9. Україна збільшила імпорт комбайнів в 2,5 рази [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pesticidov.net/news/ukraine/8224/>.
10. Україна та Білорусь у 2017–2020 будуть співпрацювати у галузі машинобудування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=96a78508-46fa-4ddc->
11. Філіппова С.В. Методологічні підходи до класифікації інвестицій / С.В. Філіппова, О.С. Балан // Праці Одеського політехнічного університету : зб. наук. пр. – Одеса, 2011. – Вип. 3 (37). – С. 80–86.

Надійшла 22.10.2016; стаття прорецензована редакційною колегією